
A faktoring közjogi szabályozásának aspektusai Magyarországon

NAGY ZOLTÁN*

A bankjog talán a legszínvonalasabban szabályozott terület a hazai jogban, de ennek ellenére a gyakorlat felvet megoldandó kérdéseket, amelyeknek elemzése a jogalkotás számára is tanulságos lehet. Ilyen a pénzügyi szolgáltatások területe és ezen belül is a faktoring.

A faktoring az utóbbi időben egyre nagyobb gazdasági jelentőséggel bír, azonban a jogi szabályozás ezt nem követte, a bírósági és a felügyeleti gyakorlatban is egyre több problémát okoz a jogintézmény megítélése. A szabályozási hiányosságok jelentkeznek mind a közjog, mind a magánjog területén, de jelen esetben a közjogi kérdéskörök kerülnek feldolgozásra. Ahhoz azonban, hogy megértsük a faktoringnak a pénzügyi szolgáltatások között elfoglalt helyét, részletesen elemezni kell a pénzügyi szolgáltatások jogi szabályozását.

A tanulmány utal a hitelintézeti törvényt megelőző szabályozásra, fontos a pénzügyi szolgáltatások elméleti elhelyezése is, az 1996 előtti szabályozás technikai megoldásainak az elemzése.

A tanulmány a tartalmi korlátokra és az elemzés részletességére tekintettel csak a magyar szabályozást boncolgatja és elemzi, ezért nem tér ki az európai uniós normákra és egyéb nemzetközi szabályokra, amelyek külön tanulmány tárgyát képezik.¹

1. A pénzügyi szolgáltatások felosztásának elméleti megközelítése

A faktoring közjogi szabályozásának a megértéséhez meg kell vizsgálnunk a pénzügyi szolgáltatások között elfoglalt helyét és szerepét, áttekintve a pénzügyi szolgáltatások szabályozásának változásából eredő tanulságokat.

Az elméleti felfogásokat áttekintve a pénzügyi intézmények tevékenységét többféle elnevezéssel illetik a szakirodalomban. A számviteli megközelítés oldaláról, a mérlegszemlélet alapján megkülönböztetünk aktív, passzív és semleges bankműveleteket, attól függően, hogy a mérlegre az egyes műveletek milyen hatással van-

* Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Pénzügyi Jogi Tanszék, egyetemi adjunktus.

¹ Nagy Zoltán: A nemzetközi faktoring jogi szabályozásának rendszere az elmélet és a gyakorlat aspektusából, in: *Ünnep tanulmányok Prugberger Tamás professzor 70. születésnapjára*, Miskolc, Novotni Alapítvány, 2007, 263-279. o.

nak.² Úgy is tekinthetjük, hogy ez a felfogás a bank szempontjából minősíti a különböző tevékenységi területeket.³

A *passzív bankműveletek* célja a forrásképzés, a források biztosítása az aktív bankműveletekhez,⁴ azaz olyan tevékenységek, amelyek a banki mérleg forrásoldali tényezőit módosítják.

A képződő forrásokat az *aktív bankműveleteken* keresztül hasznosítja a bank.⁵ Az aktívák a követelések és egyéb eszközök bővülését idézik elő, az ügyletek révén a bankoknak követelésük vagy vagyonra szóló joguk keletkezik.^{6, 7}

Az aktív bankműveleteken belül elkülönítetten találjuk meg a faktoringot, a váltóleszámitolással és a forfetírozással együtt a követelésvásárlás, megelőlegzés kategóriájába sorolva.⁸

A *semleges és egyéb bankműveletek* kapcsán a bankoknak közvetlenül követeléselei vagy kötelezettsége nem keletkeznek, ezért ezeket ún. indifferens bankműveleteknek is nevezik.⁹ Ezek a bankműveletek az ügyfelek számára nyújtott legszelebbebb értelemben vett szolgáltatásokat ölelik fel, és amelyek a jutalékok és díjak révén jelentős jövedelmet eredményeznek a bankok számára.¹⁰

A bankügyletek ettől eltérő felosztását találjuk egyéb bankjogi szakirodalomban, ahol nem banki számviteli oldalról közelítik meg a tipizálás problémáját, hanem az ügyletek jellege alapján csoportosítanak, közelítve a polgári jogi felosztáshoz.^{11, 12}

² Huszti Ernő: *Banktan*, Budapest, TAS-11 Kft 2001-2002, 118. o. V.ö. Szentiványi Iván: *Bankjog*, Budapest KJK, 1988, 288-289. o.

³ Kónya Judit: *A vállalkozások bankügyletei*, Budapest KJK-Kerszöv Kft., 2001, 14. o.

⁴ Huszti: i.m. 121. o. Huszti Ernő ilyen passzív bankműveletnek tekint az alábbiakat: számlanyitás, betétgyűjtés, pénzalapok és alapítványok kezelése; értékpapírok kibocsátása; jegybanki refinanszírozási hitelek igénybevétele; váltók viszontleszámitolása, egyéb értékpapírok fedezete mellett igénybe vett hitelek; bankközi hitelfelvételek; nemzetközi közvetlen hitelfelvételek; tőkeemelés; alárendelt kölcsöntőke igénybevétele.

⁵ Huszti: i.m. 133. o.

⁶ Huszti: i.m. 133. o.

⁷ Huszti: i.m. 134. o. Huszti Ernő az aktív bankműveletek főbb módozatainak tekinti az alábbiakat: hitelnyújtás (hitelközvetítés); bankgarancia nyújtása, kezesség vállalása; pénzügyi lízing; követelések megvásárlása, megelőlegzése: váltóleszámitolás, faktorálás, forfetírozás; befektetések, értékpapírügyletek; bankközi hitelkihelyezések; nemzetközi közvetlen hitelkihelyezés; tőke kivonás vagy –leszállítás.

⁸ Hasonló felfogást vall, és a kölcsönügyletektől elkülönítetten kezeli a faktoringot és a forfetírozást Kónya Judit is. Kónya: i. m. 145-146. o.

⁹ Huszti: i.m. 118. o.

¹⁰ Huszti: i.m. 146. o. A semleges és egyéb bankműveletek:

- az ügyfelek bel- és külföldi pénzforgalmának a lebonyolítása;
- a bankjegy-kereskedelem;
- ügyfélorientált bankári szolgáltatások nyújtása: széfbérlés, letétőrzés és –kezelés, vagyonkezelés, adásvételi ügyletek, közvetítő tevékenység; bankügynöki tevékenység, bankári tanácsadás és bankszakértői szolgáltatás, egyéb szolgáltatások (pénzváltás), elektronikus bankszolgáltatások.

¹¹ Petrik Ferenc: *Bankjog*, Budapest, HVG-ORAC Kft., 2003, 6-7. o.

Az alábbiak szerint csoportosítja az ügyleteket:

- pénzforgalmi ügyletek;
- bankszámlaszerződés (folyószámla, bankkártya, betét);
- hitelviszonyokhoz kapcsolódó ügyletek (hitel, kölcsön, pénzügyi lízing);
- egyes különös bankügyletek (bankgarancia, hitelezési biztosítékok, óvadéki szerződés, engedményezés, faktorálási szerződés).

A faktoring besorolása itt is hasonló a többi elméleti felfogáshoz, nem a hitelügyletek körében kerül tipizálásra, hanem az egyes különös bankügyletek körében.¹³ Ezzel is hangsúlyozzák az ügylet speciális jellegét és önálló nevesített szerződéskénti szabályozásának szükségességét is.¹⁴

Hasonló, de nem a polgári joghoz közelítő, inkább közjogi alapokon nyugvó tipizálása a tevékenységeknek, amikor a pénzügyi szolgáltatási és befektetési szolgáltatási alaptípusok alapján kerülnek megkülönböztetésre a banktevékenységek. Hat alaptípust különíthetünk el:¹⁵

- hitel;
- pénz- és elszámolás-forgalom;
- befektetés;
- vagyonkezelés;
- őrzés;
- biztosítás.

A *hitel típusú ügyletek* körébe sorolja a szakirodalom a bankbetétet, bankszámla-követelést, hitelt, kölcsönt, lízinget, kezességet és a garanciát is. A hitelügylet lényegeként ragadja meg, hogy a hitelező egy meghatározott összeget ad át (vagy ígér) az adósnak, az adós pedig azt többnyire kamattal visszafizeti a hitelezőnek. Érdekes, hogy miért kerülnek a betéti típusú ügyletek ebbe a kategóriába, hiszen ezek a pénzügyi intézmények szempontjából nem tekinthetők hiteltípusú ügyletnek, különösen, ha a korábbi elméleti felosztást nézzük, ahol a hitel az aktív, a betét a passzív bankműveletekhez sorolandó.¹⁶ Ez az álláspont ellentmond a fent említett és elterjedt mérlegszemléletű felosztásnak. Véleményem szerint nehezen is indokolható, mivel a pénzügyi szolgáltatások egyértelműen a pénzügyi intézmények oldaláról közelítenek, tehát a betétet nem lehet átfordítani egy mástól kapott hitelként, mivel ez a hitelnyújtó részéről engedélyköteles tevékenység lenne, ami ellentmond annak, hogy betét elhelyezésére bárki jogosult. E típusban említi a szerző a faktoring tevékenységet, mivel a törvényi szabályozás alapján csoportosít, elfo-

A bankjogra, mint speciális vállalkozásokra és azok pénzügyeinek jogára lásd még Erdős Éva: A pénzügyi jog alapjai, in: Erdős Éva – Fekete Zoltán – Molnár Valéria: *Pénzügyi jog az igazságügyi ügyintéző szakos hallgatók részére*, Virtuóz Kiadó, Budapest, 2006, 15. o.

¹² Itt nem térnék ki a bankügyletek, bankfunkció, banktevékenység elméleti elkülönítésére. Ki kell emelni azonban, hogy ez a típusú felosztás a korábbi bankjoggal kapcsolatban is felmerült. V.ö. Szentiványi Iván: i. m. 284-287. o.; Petrik Ferenc: *Bankjog a gyakorlatban*, Budapest, 1990, 9-20. o.; Szentiványi Iván: *Lakossági pénzügyek – pénzügyi tevékenység*, Budapest, KJK, 1985, 23-33. o.; Szentiványi Iván: *A banktevékenység pénzügyi jogi szabályozásának alapkérdései*, Budapest, KJK, 1976, 77-85. o.

¹³ Hasonló felfogást képvisel Huszti Ernő a már említett munkájában, illetve Szentiványi Iván több fentebb említett munkájában egyaránt.

¹⁴ Ezzel ellentétes felfogást vall Gárdos István in: Petrik: i. m. 34-36. o. A faktoringot a szerző a hitelműveletek köré sorolja.

¹⁵ Földes Gábor: *Pénzügyi jog*, Budapest, Osiris Kiadó, 2003, 318-319. o. Simon István álláspontja alapján különböztetem meg így a tevékenységtípusokat.

¹⁶ Földes: i. m. 325-326. o. Simon István felfogása szerint a betét egy speciális, külön nevesített hitel típusú ügylet, ahol adósként kizárólag hitelintézet szerepelhet, de a funkciók azonossága alapján ebbe a csoportba sorolja be.

gadva a jogalkotói szemléletet, hogy a faktoring ügylet a kölcsön egyik különös neme.¹⁷

A pénz és elszámolás-forgalom a *fogalmi típusú tevékenységeket* fogja össze, amelyek biztosítják a piaci szereplők közötti pénz- és értékáramlásokat. Ebbe a típusba tartozik a pénzforgalmi szolgáltatás, az elszámolás-forgalmi ügylet, a tőzsdei elszámolóház értékpapír-nyilvántartási, értékpapír-számlavezetési és az értékpapírok, egyéb befektetési eszközök elszámolását lehetővé tevő és elősegítő tevékenység, illetve a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz kibocsátása.

A *befektetési típusú tevékenység* során a szolgáltató saját számlára vásárol befektetési eszközt (átruházható értékpapírt) azzal a céllal, hogy azt továbbértékesítse. Ebbe a típusba sorolja a szakirodalom a bizományosi, az adminisztratív (tájékoztató készítése, engedélyezés), technikai (jegyzés lebonyolítása, forgalmazás) és értékesítési szolgáltatást.

A *vagyonkezelés* történhet portfóliókezelés (valamely személy vagy szervezet részére ellenérték fejében végzett vagyonkezelés) vagy kollektív vagyon (befektetési alapok, magán-nyugdíjpénztárak, önkéntes pénztárak, kockázati tőkealapok) kezelése formájában.¹⁸

Órzesi típusú szolgáltatások körébe tartozik a letét, letétkezelés, széfszolgáltatás. Ilyen esetben a szolgáltató kötelezettsége a vagyon megőrzése, tárolása.

A szerző a *biztosítási típusú tevékenységek* alatt a megtakarítási befektetési célú tevékenységeket érti. A biztosítót, magánnyugdíj és önkéntes pénztárak a rendelkezésükre álló pénzalapokat befektetik a jogszabályok és a saját vagyonkezelési politikájuknak megfelelően.

2. A hitelintézeti törvényt megelőző szabályozás

A hitelintézeti törvényt megelőző szabályozás is jól mutatja ezt az elméleti felfogást, azaz a faktoring külön ügyletként való elkülönítését. Ebből a szempontból a két legjelentősebb szabályozást tekintem át, az állami pénzügyekről szóló 1979. évi II. törvényt (Ápt.) illetve a pénzügyintézetekről és pénzügyintézeti tevékenységről szóló 1991. évi LXIX. tv. (Pit.) törvényt.

¹⁷ Földes: i. m. 327-328. o.:
faktoring
repo ügylet
önálló zálogjog vásárlása és eladása
pénzügyi lízing

¹⁸ Földes: i. m. 334. o. A vagyonkezelési szolgáltatások közül Simon szerint kettőt, az önkéntes pénztárak és a magán-nyugdíjpénztárak részére végzett vagyonkezelést a Hpt. szabályoz. A portfóliókezelésre és a befektetési alapkezelésre a 2001. évi CXX. tv. a tőkepiacról szóló jogszabály az irányadó (Tpt.)

Az Ápt. szabályozásában a tevékenységek tételes felsorolását találjuk,¹⁹ de a rendszer nem zárt²⁰, hiszen a pénzügyi jogszabály vagy az állami bankfelügyelet ellátó szerv (ebben az időszakban a pénzügyminiszter) engedélye alapján olyan pénzügyi tevékenységet is végezzen, mely a tételesen felsorolt pénzügyi tevékenységek között nem került nevesítésre.²¹ Sőt van olyan elméleti felfogás, hogy a bírói jogalkalmazás is dönthetett egyes speciális esetekben a tevékenységi körbe sorolásról.²²

Ha a tevékenységi listát áttanulmányozzuk feltűnik a faktoring tevékenység, mint az áruszállításból és szolgáltatásokból származó követelések vásárlása és eladása, azaz a követelések adásvétele. Jól látszik a megfogalmazásból, hogy a jogalkotó nem a finanszírozásra, hanem adásvételi jellegű ügyletre helyezi a hangsúlyt és külön álló ügyletként, nem a hitel és kölcsönügyletek speciális formájaként definiálja a faktoring ügyletet. Fontos továbbá kiemelni, hogy nem csak a követelések megvásárlását, hanem a vásárlást és a követelések eladását egyaránt az ügylet részesének tekinti.

A tevékenységek szabályozásában a változást a pénzügyi tevékenységeket és a pénzügyi tevékenységet szabályozó új törvény hozta meg 1991-ben.²³ A Ptk. az Ápt. rendszerét módosította, kiegészítette, pénzügyi tevékenységek körét bővítette

¹⁹ Az 1979. évi II. tv. végrehajtási rendeletének, a 23/1979. (VI.29.) Mt. rend. (Vhr.) 41.§-ában találjuk meg a pénzügyi tevékenységek felsorolását:

- betét és takarékbetét-gyűjtés
- jogi és magánszemélyek részére bankszámlák vezetése és pénzforgalmuk lebonyolítása;
- jogi és magánszemélyekkel hitelszerződések, kölcsönszerződések kötése és részükre kölcsönök nyújtása;
- meghatározott beruházások finanszírozása és pénzügyi lebonyolítása;
- értékpapírok kibocsátása, vétele-eladása, megőrzése és kezelése;
- vállalkozásban való részvétel, vállalatokban tőkerészesedés vállalása;
- jogi és magánszemélyek részére történő kezességvállalás, amennyiben a vállalt kötelezettség pénzben teljesítendő;
- *áruszállításból és szolgáltatásokból származó követelések vásárlása és eladása;*
- külföldi fizetőeszközök vétele és eladása;
- külgazdasági tevékenységgel kapcsolatos bankműveletek végzése;
- külföldiek és belföldiek devizagazdálkodás körébe tartozó meghatározott ügyeinek a nyilvántartása, az engedélyezés és ellenőrzés, továbbá ezekkel kapcsolatos, a belföldieket illető követelések megbízásos alapú érvényesítése;
- biztosítási tevékenység;
- pénzügyi lebonyolítói és vagyonkezelő szolgáltatások;
- csekkek és hitelkártyák kibocsátása;
- megtakarítások megbízás alapján történő befektetése;
- rendszeres információnyújtás, tanácsadási szolgáltatások;
- részletügyletek finanszírozása;
- bérleti (lízing) és haszonbérleti ügyletek finanszírozása és lebonyolítása.

²⁰ Simon István: *Bankszabályozás* Phd. értekezés Budapest, ELTE ÁJK, 2003.

²¹ 23/1979. (VI.29.) MT r. 41.§ (2) bek.; Szentiványi Iván: A tevékenységi szabályozás alakulása a pénzügyi rendszer területén, *Gazdaság és Jog*, 6 (1998) 12 15. o.

²² Simon: i. m. 161. o. BH 1991.482. sz. bírósági döntés kimondta, hogy a fogadások szervezése és lebonyolítása pénzügyi tevékenységnek minősült. (Megjegyzendő, hogy a pénzügyi tevékenységek körébe azért tartozik az Ápt. alapján a biztosítási tevékenység is többek között, mivel az Ápt. a pénzügyi rendszer részesének tekinti a biztosító intézeteket is.)

²³ 1991. évi LXIX. törvény a pénzügyi tevékenységekről és a pénzügyi tevékenységről (Ptk.)

és átfogalmazta.²⁴ Fontos kulcseleme a szabályozásnak a taxatív felsorolás,²⁵ azaz csak a törvényben felsoroltak minősülhetnek pénzügyi tevékenységnek.²⁶ A pénzügyi tevékenységek szabályozási rendszere három jól elkülöníthető elemből állt:²⁷

meghatározta a pénzügyi tevékenységek körét;

szabályozta azokat a tevékenységeket, amelyek a pénzügyi tevékenységek fogalmi köréhez tartoznának, de a törvény kivételt tesz;

definiálja azokat a tevékenységet, amelyek tiltottak a pénzügyi tevékenységek számára.

Általában elmondható, hogy a rendszer nem teljesen zárt, mivel itt is lehetőség van az Ápt.-hez hasonlóan a pénzügyi tevékenységi kör bővítésére, azaz az új tevékenységek normatív meghatározásának a jogát a törvény a Kormányhoz telepí-

²⁴ Szentiványi: i. m. 15. o.

²⁵ Simon: i. m. 178. o.

²⁶ Az 1991. évi LXIX. tv. 4.§ (1) bek. sorolja fel ezeket a tevékenységeket:

a) mások pénzének betétként történő elfogadása, ideértve a takarékbetét elfogadását is (betétügylet);

b) hitel és kölcsön (a továbbiakban együtt: hitel) nyújtása (hitel-, illetve kölcsönügylet);

c) pénzforgalmi szolgáltatások nyújtása, ideértve a bankszámla vezetését és a készpénz nélküli fizetési forgalom lebonyolítását (bankszámlaügylet);

d) bankgarancia vagy bankkezesesség vállalása, ha a kötelezettség pénzben teljesítendő (garanciaügylet);

e) bankletét elfogadása, valamint a befektetési alap letétkezelés (bankletéti, illetve befektetési alap letéti ügylet);

f) a külön jogszabály szerint kizárólag pénzügyi tevékenység által kibocsátható értékpapír (letéti jegy stb.) nyilvános forgalomba hozatala (értékpapír forgalomba hozatali ügylet);

g) pénz- és kölcsönügyletek közvetítése (bankügynöki tevékenység);

h) saját számlára vagy bizományosként (más számlájára) történő adásvételi (kereskedelmi) tevékenység az alábbi körben:

1. pénzügyi eszközök (váltó, csekk) vásárlása, ideértve a váltó leszámítolását is (leszámítolási ügylet),

2. deviza- és valutaügylet, kivéve az r) pontban meghatározott pénzváltási tevékenységet,

3. határidős, illetve opciós pénzügyi ügylet,

4. átruházható értékpapírral végzett műveletek, kivéve az egyes értékpapírok forgalomba hozataláról, forgalmazásáról, valamint az értékpapír-tőzsdéről szóló 1990. évi VI. törvény 2.§-ának (1) bekezdésében meghatározott értékpapírokat (értékpapírügylet)

5. kamat-, illetve árfolyam-kockázati csereügylet;

i) az elszámolás-forgalom lebonyolítását végző elektronikus átutalási rendszerek működtetése (elszámolás-forgalmi ügylet);

j) értékpapír-kezelés, értékpapír-letétkezelés (értékpapír-letéti ügylet);

k) követelések megvásárlása (faktoring ügylet);

l) készpénzt helyettesítő fizetési eszközök kibocsátása és velük fizetési forgalom lebonyolítása (pl. csekk, hitelkártya, utazási csekk);

m) pénzügyi lízing;

n) vállalkozások tőkeösszetételével, tőkeellátásával, valamint összevonásával, szervezeti átalakításával és megvásárlásával kapcsolatos szolgáltatások, továbbá az ezekhez kapcsolódó tanácsadás;

o) fejlesztési terv megvalósításával kapcsolatos összetett szolgáltatások (pl. a megvalósítás szervezése, befektetésen keresztül történő tőkejuttatást stb.), továbbá az ezekhez kapcsolódó tanácsadás;

p) az ügyfél megbízása, illetve hozzájárulása alapján a hitelképesség vizsgálatával, igazolásával kapcsolatos szolgáltatások;

q) értéktárgyak, értékpapírok stb. biztonsági megőrzése (széfügylet);

r) pénzváltási tevékenység (pénzváltási ügylet)

²⁷ Szentiványi: i. m. 3. o.

tette, mintegy felhatalmazva a jogalkotásra.²⁸ A Kormány erről kormányrendeletben rendelkezhet azzal a megkötéssel, hogy szükséges az Állami Bankfelügyelet javaslata, a Magyar Nemzeti Bank egyetértése, és a pénzüintézetek szakmai-érdekképviselői szerveinek a véleménye.²⁹ Ki kell emelni továbbá, hogy a rendszer nem teljesen zárt.³⁰

Voltak olyan pénzüintézeti tevékenységek (tanácsadási tevékenység³¹), amelyek csak akkor minősültek pénzüintézeti tevékenységnek, ha pénzüintézetek végezték, illetve voltak olyan tevékenységek, amelyeket nem kizárólag pénzüintézetek végezhettek.³² Ez utóbbiak esetében azokat a feltételeket határozza meg a törvény, amely alapján végezhető a tevékenység.³³ Általánosságban elmondható, hogy strukturális szabályozás jegyében a törvény korlátozta a pénzüintézetek által végezhető tevékenységeket, és ezáltal a pénz és tőkepiacot tevékenységi alapon szétválasztotta.^{34,35}

A faktoring tevékenység tekintetében a pénzüintézeti tevékenységi szabályozás sem egyértelmű. A szabályozást abból a szempontból pozitívnak kell tekinteni, hogy elkülönülten szabályozza a faktoring tevékenységet „követelés megvásárlása” elnevezéssel,³⁶ elhatárolva a hitel és kölcsönügyletektől, de elhatárolja a jogalkotó az ügyletet a pénzüpiaci eszközök (váltók, csekk) vásárlásától illetve a váltó leszámítolásától is. Ez utóbbival teljes mértékben nem értek egyet, mivel véleményem szerint a pénzüpiaci eszközök vásárlása is követelészvásárlásnak tekintendő, csak a követelést valamilyen „pénzüpiaci eszköz” testesíti meg. Ezt a véleményt megalapozza egyébként maga a törvényi definíció is, mivel kimondja, hogy *követelések megvásárlásának kell tekinteni bármilyen pénzüben teljesítendő követelés megvásárlását és azzal összefüggésben fizetés teljesítését a jogosult részére, valamint ezekhez*

²⁸ Simon: i. m. 180. o.

²⁹ Pit. 4.§ (3) bek.

³⁰ Simon: i. m. 179-180. o.

³¹ Pit. 4.§ (1) h)-o) pont.

³² Pit. 8.§ (2) kimondja, hogy a 4.§ (1) bek. h, pontjában meghatározott tevékenységet bizományosként, valamint az i-r., pontban meghatározott tevékenységet pénzüintézeteket és pénzüintézeti tevékenységet végző egyéb jogi személy is végezheti.

³³ Simon: i. m. 179. o.

³⁴ Simon: i. m. 179. o.

³⁵ A Pit. 33.§ (1)-(5) bek. határozza meg azokat a tevékenységet, amelyeket nem vagy korlátozottan végezhetnek a pénzüintézetek:

(1) Pénzüintézet nem foglalkozhat befektetési alap kezelésével.

(2) Pénzüintézet – saját nevében – biztosítási tevékenységet nem végezhet, kivéve a külön felhatalmazás alapján végzett exporthitel-biztosítást.

(3) Pénzüintézet a 4.§ (1) bekezdés h) pontjában foglalt kivétellel kereskedelmi tevékenységet (ideértve a saját számlás és a bizományi nagy- és kiskereskedelmi, valamint a külkereskedelmi tevékenységet is), továbbá ipari és mezőgazdasági tevékenységet nem folytathat, kivéve a pénzüintézeti tevékenységének ellátásához szükséges fejlesztést, beszerzést, értékesítést, ipari termék-előállítás és szolgáltatások végzését.

(4) Pénzüintézet csak a külön törvényben meghatározott korlátozások figyelembevételével végezhet értékpapír-forgalmazási tevékenységet.

(5) Takarékszövetkezeti formában működő takarékpénztár kiskereskedelmi tevékenységére a (3) bekezdésben meghatározott korlátozás nem vonatkozik.

³⁶ Pit. 4.§ (1) bek. k, pont

*kapcsolódóan az esedékes fizetések nyilvántartását, a kintlévőségek beszedését, illetve kockázatvállalást a megrendelő fizetési mulasztása esetére.*³⁷

A faktoring törvényi meghatározása alapján több fontos következtetésre juthatunk. A faktoringot csak követelések megvásárlásának tekinti a jogalkotó, amely több problémát is felvetett. A vásárlás fogalmába nem érhető bele a követelés eladása, amely a faktoring ügyletnek esetlegesen szerves részét képezheti. Ez a szigorúan vett szabályozás azt jelenthette, hogy a pénzügyintézetek rendszeresen üzletszerűen nem adhatták el követeléseiket.³⁸ Ez lehetett szándékos cél a jogalkotó részéről, de egyben akadályozta a pénzügyintézeteket, hogy megszabaduljanak kétes követeléseiktől. Ezt a törvényi szabályozást sok esetben úgy „kerülték meg” a pénzügyintézetek, hogy évente egy-két alkalommal követelés-csomagokat adtak el, amely több követelést is magában foglalt. A szabály ugyanakkor korlátozta a faktoring tevékenységet végző egyéb jogi személyeket is. Előremutató azonban a szabályozásban, hogy a faktoringot összetett ügyletként kezeli, hangsúlyozva annak szolgáltatási jellegét.

A meghatározásnak alapvetően egy szolgáltatási csomagba sorolható elemei vannak. Adásvételi jellegű ügyletként határozza meg a jogszabály a követelések megvásárlását, illetve elengedhetetlen elemként fűzi hozzá a fizetés teljesítését, azaz a finanszírozást.

A szolgáltatás-csomag magában foglalja a *követelés nyilvántartást, kintlévőségek beszedését* illetve a *kockázatvállalást*. Érdekes megemlíteni, hogy a jogszabály pénzügyintézeti tevékenységek felsorolásánál egyenlőségjeleket tesz a követelések megvásárlása és faktoring ügylet közé, míg a definícióban nem említi a faktoring elnevezést.

3. A pénzügyi tevékenységek szabályozási kérdései a hitelintézeti törvényben

A jelenlegi hitelintézeti törvény a pénzügyi tevékenységeket teljesen új struktúrában szabályozza, és a faktoring tevékenység besorolását is eltérően határozza meg.³⁹ A pénzügyi tevékenységeket két kategóriában sorolja a törvény, beszél pénzügyi szolgáltatásokról, illetve kiegészítő pénzügyi szolgáltatásokról.⁴⁰ Vélemé-

³⁷ Ptk. 3.§ (1) bek. b, pont

³⁸ Ezt az álláspontot képviseli Szentiványi Iván: i. m. 3. o.

³⁹ 1996. évi CXII. törvény a hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról (Hpt.)

⁴⁰ A Hpt. 3.§ (1)-(2) bek. sorolja fel a pénzügyi szolgáltatási és a kiegészítő pénzügyi szolgáltatási tevékenységeket.

Pénzügyi szolgáltatás:

- a) betét gyűjtése és más visszafizetendő pénzeszköz – saját tőkét meghaladó mértékű – nyilvánosságtól történő elfogadás;
- b) hitel és pénzkölcsön nyújtása;
- c) pénzügyi lízing;
- d) pénzforgalmi szolgáltatások nyújtása;
- e) elektronikus pénz, valamint készpénz-helyettesítő fizetési eszköz kibocsátása, illetőleg az ezzel kapcsolatos szolgáltatás nyújtása;
- f) kezesség és bankgarancia vállalása, valamint egyéb bankári kötelezettség vállalása;

nyem szerint ez a felosztás már nem felel meg a jogalkotó eredeti szándékának, azaz, hogy a pénzügyi szolgáltatásokat a Hpt.-ben szabályozott pénzügyi intézmények,⁴¹ míg a kiegészítő pénzügyi szolgáltatásokat egyéb vállalkozások is végezhessék, ha megfelelnek a törvényi kritériumoknak.⁴²

Másrészt semmilyen jogi indoka nincs a jelenlegi felosztásban a tevékenységek ilyen típusú megkülönböztetésének. Az eredeti jogalkotói szándék sérült akkor, amikor a pénzváltási tevékenység kizárólagos hitelintézeti tevékenységgé vált,⁴³ illetve a pénzügyi szolgáltatások között is találunk olyan tevékenységet, amelyet nem csak pénzügyi intézmények végezhetnek, mint a pénzügyi szolgáltatás közvetítése.⁴⁴ Tehát ma már semmi sem indokolja a jelenlegi felosztás alapján a pénzügyi tevékenységek ilyen jellegű megkülönböztetését, ezért vagy vissza kellene térni az Ápt. rendszerébe és egységes pénzügyi szolgáltatási tevékenységi kört meghatározni – besorolva a kiegészítő pénzügyi szolgáltatásokat ebbe a struktúrába – vagy meghagyni a jelenlegi kettős felosztást, de ebben az utóbbi esetben át kellene csoportosítani a tevékenységeket.

A kiegészítő pénzügyi szolgáltatások körébe sorolásnál két rendező elvet lehetne figyelembe venni. Az egyik rendező elv lehetne, hogy a kiegészítő pénzügyi szolgáltatások körébe olyan tevékenységeket sorolunk be, amelyet nem kizárólag csak pénzügyi intézmények végezhetnek. Ilyen tevékenység a korlátozott rendeltetésű pénzforgalmi számla vezetése, váltóval saját számlára vagy bizományosként történő kereskedelmi tevékenység, továbbá önkéntes kölcsönös biztosító pénztárak illetőleg magánnyugdíjpénztárak részére történő vagyonkezelés.⁴⁵ Ebben a körbe

g) valutával, devizával – ide nem értve a pénzváltási tevékenységet –, váltóval, illetve csekkel saját számlára vagy bizományosként történő kereskedelmi tevékenység;

h) pénzügyi szolgáltatás közvetítése (ügynöki tevékenység);

i) letétkezelés kollektív befektetések részére;

j) letéti szolgáltatás, széfszolgáltatás;

k) hitel referencia szolgáltatás;

l) önkéntes kölcsönös biztosító pénztár részére történő vagyonkezelés;

m) készpénzátutalás;

n) magán-nyugdíjpénztár részére történő vagyonkezelés.

Kiegészítő pénzügyi szolgáltatás:

a) pénzváltási tevékenység;

b) az elszámolás-forgalom lebonyolítása (elszámolás-forgalmi ügylet);

c) pénzfeldolgozási tevékenység;

d) pénzügyi ügynöki tevékenység a bankközi piacon.

⁴¹ Hpt. 4.§ (1) bek.: pénzügyi intézmény a hitelintézet és a pénzügyi vállalkozás.

⁴² Földes: i. m. 322. o. Erre utal a Hpt. 4.§ (2) bek. és a Hpt. 4.§ (3) bek. a.) pontja.

⁴³ A Hpt. 5.§ (2) bek. kimondja, hogy kizárólag hitelintézet jogosult pénzváltási tevékenység végzésére.

⁴⁴ A Hpt. 8.§ (3)-(4) bek. kimondja, hogy a pénzügyi szolgáltatás közvetítését pénzügyi intézménynek nem minősülő jogi személyiséggel rendelkező gazdasági társaság vagy szövetkezet is végezheti, speciális esetben pedig egyéni vállalkozó is. Hpt. 2. sz. melléklet 12. pont b) alpontja: pénzügyi intézmény pénzügyi szolgáltatási, illetőleg kiegészítő pénzügyi szolgáltatási tevékenységének elősegítése érdekében végzett tevékenység, amelynek során az ügyfél pénzét, illetve eszközét nem kezelik és a pénzügyi intézmény kockázatára önállóan kötelezettséget nem vállalnak.

⁴⁵ Ezeknek a pénzügyi szolgáltatásoknak a végzését a Hpt. 3. (8) bek más jogi személyek számára is lehetővé teheti. A Hpt. 2. sz. melléklete az értelmező rendelkezések körében meghatározza a pénzforgalmi szolgáltatás és a pénztárak részére végzett vagyonkezelést, míg a váltóval saját számlára vagy bizományként történő kereskedelmi tevékenységet nem. A pénzforgalmi szolgáltatások a melléklet I.9. pontja szerint a pénzforgalom körében végzett szolgáltatások összessége, ideértve elsősor-

sorolandó továbbá a pénzügyi szolgáltatás közvetítése, a pénzügyi ügynöki tevékenység a fentebb elmondottak alapján. A pénzfeldolgozási tevékenység is a kiegészítő pénzügyi szolgáltatások között maradna, hiszen a törvény nemcsak pénzügyi intézmények számára teszi lehetővé ezt a tevékenységet, speciális feltételek teljesítése esetén.⁴⁶

A fentiek alapján kérdéses a pénzváltási tevékenység⁴⁷ helye a kiegészítő pénzügyi szolgáltatások között. A probléma okát az adja, hogy ugyan a pénzváltási tevékenység kizárólagos hitelintézeti tevékenység,⁴⁸ de a tevékenységet végső soron a hitelintézet ügynökeként nem pénzügyi intézmény gazdálkodó szervezet is végezheti.⁴⁹ A hitelintézet ügynökével kapcsolatban viszont nem tesz megkötést a Hpt., ezért bárki végezheti a pénzváltási tevékenységet. Tehát kérdés, hogy a szigorú értelmezés alapján közelítünk a pénzváltáshoz, és ebben az esetben nem lehet kiegészítő pénzügyi szolgáltatási tevékenység, vagy a tevékenység tényleges végzője oldaláról, azaz végezhet pénzváltást a hitelintézet és ügynöke egyaránt. Véleményem szerint az első értelmezés a helyes, hiszen eredeti jogosultként kizárólag csak hitelintézet végezheti ezt a tevékenységet, az ügynök joga csak származékos, azaz a hitelintézettel kötött szerződés kell ahhoz, hogy jogosult legyen a pénzváltás végzésére. Mindezek alapján tehát nem lenne helye a pénzváltásnak a kiegészítő pénzügyi szolgáltatások között.

ban a pénzforgalmi számlavezetést, a fizetési megbízások teljesítését, továbbá a nemzetközi fizetési forgalom lebonyolítását. A pénztárak részére történő vagyonkezelés folyhat önkéntes kölcsönös biztosító pénztárak és magán-nyugdíjpénztárak részére egyaránt a melléklet I.7. pontja alapján. A vagyonkezelést jelenti, hogy szerződés alapján a kezelő a pénztár vagyonával kapcsolatos tulajdonosi jogokat meghatározott körben gyakorolja és teljesíti a kötelezettségeket, így különösen egyes vagyontárgyakat működtet, a befektetett eszközöket értékesíti és ismételten befekteti a vagyon garánciájában.

⁴⁶ A Hpt. 8.§ (3) bek. kimondja, hogy pénzfeldolgozási tevékenységet pénzügyi intézménynek nem minősülő jogi személyiséggel rendelkező gazdasági társaság vagy szövetkezet is végezheti. azonban a Hpt. 16.§ (6) bek. speciális feltételeket szab a tevékenység végzésére, így szükséges a jogi személy, illetve fióktelep számára legalább húszmillió forint jegyzett tőke, illetve káreseményként ötvenmillió forint felelősségbiztosítás.

A pénzfeldolgozási tevékenység körébe tartozik a Hpt. 2. sz. mellékletének I. 8. pontja alapján a bankjegyek és érmék tételtes megszámlálása, valódiság és forgalomképesség szempontjából történő ellenőrzése, továbbá az újra forgalomba hozható bankjegyekötegek és pénzérmetételek kialakítása.

⁴⁷ A Hpt. 2. sz. mellékletének I.14. pontja határolja körül a pénzváltási tevékenységet. A törvény ide sorolja a külföldi fizetőeszköz adásvételét a törvényes fizetési eszközök ellenében. Nem minősül pénzváltási tevékenységnek a törvény alapján, a külföldi pénznemre szóló, forgalomban lévő vagy forgalomban lévőre még átcserélhető pénzermék és bankjegyek numizmatikai célú forgalmazása, valamint a belkereskedelemben az áruval, illetőleg szolgáltatással kapcsolatos ügyletekre vonatkozó fizetések teljesítése.

⁴⁸ Hpt. 5.§ (2) bek. d) pont. Kizárólag hitelintézet jogosult pénzváltási tevékenység végzésére.

⁴⁹ Hpt. 16.§ (1) bek. Pénzváltási tevékenység végzésére hitelintézet illetőleg hitelintézet ügynöke kaphat engedélyt. Zárójelben kívánom megjegyezni, hogy nem érthető a Hpt. koncepciója, ami alapján kizárólagos hitelintézeti tevékenységi körbe vonta a pénzváltást, de ugyanakkor megengedte az ügynöki rendszeren keresztüli gyakorlását. Vélhetően a pénzmosási szabályok indokolták ezt a jogalkotói szándékot, de ezt a célt másképp is el lehetett volna érni. Indokolt lenne a kizárólagos hitelintézeti tevékenységek közül kivenni a pénzváltást és a korábbi szabályozás szerint inkább feltételhez kötni a tevékenység gyakorlását.

Ugyanígy kikerülne a kiegészítő pénzügyi szolgáltatások közül az elszámolás-forgalmi ügylet⁵⁰ és a pénzügyi ügynöki tevékenység a bankközi piacon,⁵¹ mivel mindkét szolgáltatást csak pénzügyi intézmények végezhetik, minimális intézményi feltételként pénzügyi vállalkozások.⁵² (Fontos hangsúlyozni a minimális feltételt, mert ezeket a tevékenységeket hitelintézetek is végezhetik, és a hitelintézet egy magasabb szintű jogszabályi feltételrendszerhez kötött pénzügyi intézmény.)

Összességében megállapíthatjuk, hogy az intézmények által végezhető tevékenységek közötti megkülönböztetés alapján történő tipizálás nem teljesen letisztult, vita tárgyát képezheti a szolgáltatások besorolása az egyes típusokba.

A másik rendező elv az engedélyező oldaláról történő megkülönböztetést jelenti. A pénzügyi szolgáltatási tevékenységet teljes egészében a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete engedélyezi (PSZÁF; Felügyelet), míg a kiegészítő pénzügyi szolgáltatások engedélyezésére a Felügyelet és az MNB megosztottan jogosult. Az MNB engedélyezési jogköre kivételes, mivel a pénzfeldolgozási tevékenységen, illetve az elszámolás-forgalmi ügyleten kívül – amely az MNB hatásköre – minden tevékenységet a Felügyelet engedélyez.⁵³

Tehát feloszthatóak lennének a tevékenységek aszerint is, hogy a kiegészítő pénzügyi szolgáltatások körébe csak a pénzfeldolgozási és az elszámolás-forgalmi ügylet tartozna, míg az összes többi tevékenység pénzügyi szolgáltatás lenne. Ez alapján történő felosztás azonban nem illeszkedne sem a jogalkotói szándékba, sem dogmatikailag nem indokolható a felosztás, hiszen mitől kiegészítő pénzügyi szolgáltatás az, amit az MNB engedélyez. Véleményem szerint legegyszerűbb megoldás a visszatérés az Ápt.-ben szabályozott rendszerhez, ahol egységes pénzügyi tevékenységi rendszert határozott meg a jogalkotó. A Hpt. rendszerében is kialakítható egy egységes pénzügyi szolgáltatási tevékenységi kör, amelyek végzésének feltételeit egyébként külön paragrafusokban rendezi a jogalkotó.

⁵⁰ Az elszámolás-forgalmi ügyletet a Hpt. 2. sz. mellékletének I.18. pontja határozza meg: Elszámolás-forgalom hitelintézetek, MNB, valamint más, az elszámolási rendszerek szabályzata szerint az elszámolási rendszerben részvételre jogosult szervek közötti, saját és az ügyfelek megbízásából származó fizetési forgalom lebonyolítása, ideértve a fizetési üzenetek ellenőrzését, továbbítását távközlési hálózat igénybevételével, a résztvevők közötti tartozások és követelések megállapítását és a pénzügyi kockázatok kezelését.

⁵¹ A Hpt. 2. sz. mellékletének I.13. pontja kimondja, hogy pénzügyi ügynöki tevékenység a bankközi piacon, a bankközi piaci résztvevők közötti forint, illetve devizahitel- és betétügylet, deviza-adásvétel közvetítése annak érdekében, hogy a hitelintézetek, továbbá más bankközi piaci résztvevők az erre irányuló jogügyleteket egymással közvetlenül megkössék.

⁵² Az elszámolás-forgalmi ügyleteket hitelintézeti elszámolóház (a pénzügyi vállalkozások egyik típusa 6.§ (1) bek. c) pont) végezheti a 16.§ (1) bek. alapján. (A jogszabályi feltétel a ötszázmillió forint jegyzett és befizetett tőke, az elszámolás-forgalmi tevékenység főtevékenységként való végzése és a részvénytársasági vagy részvénytársasági fióktelepként való működés. A bankközi piacon az ügynöki tevékenységet olyan pénzügyi vállalkozás végezheti, amelynek legalább ötvenmillió forint készpénzből álló jegyzett tőkével rendelkezik, részvénytársaság vagy fióktelep formájában működik és megfelel speciális személyi és tárgyi feltételeknek.

⁵³ Károlyi Géza - Nagy Zoltán - Prugberger Tamás - Törő Emese: *Gazdasági közjog*, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2006, 248. o.

4. A pénzügyi szolgáltatások és a kiegészítő pénzügyi szolgáltatások kritérium-rendszere

A Hpt. pénzügyi szolgáltatásokra és kiegészítő pénzügyi szolgáltatásokra vonatkozó szabályozása öt jellemző alapján ragadható meg:⁵⁴

- taxatív szabályozás;⁵⁵
- engedélyhez kötöttség;
- üzletszerűség;
- pénznem;
- formakényszer.

4.1. Taxatív szabályozás. A Hitelintézeti törvény *taxatív*e felsorolja a tevékenységeket, amelyek a pénzügyi szolgáltatások és kiegészítő pénzügyi szolgáltatások közé tartoznak, ezzel követve a Pit.-nek a rendszerét. Annyanban azonban változás történt, hogy a jogalkotó nem rendelkezett arról, hogy egy adott tevékenység pénzügyi szolgáltatás-e vagy sem.⁵⁶ Ez azt jelenti, hogy a Pénzügyi Szervezetek Allami Felügyelete (PSZÁF) közigazgatási eljárás keretében dönt a kérdésben, amely döntés felett már csak bírósági kontroll létezik.^{57, 58}

Érdekes jogi megoldás, hogy a taxatív szolgáltatási tevékenységi körön kívül megengedi a törvény bizonyos speciális tevékenységtípusok⁵⁹ végzését is, azaz lehetővé teszi univerzális tevékenységű pénzügyi intézmények kialakítását, illetve közelíti a pénz és tőkepiacot, amit a Pit. szabályozása még szigorúan szétválasztott.⁶⁰ Ezzel tulajdonképpen a pénzügyi intézmények számára lehetővé vált a kogensen szabályozott tevékenységi kör bővítése.

Ebbe a taxatív tevékenységi körbe tartozik a factoring tevékenység, mégpedig a hitel és pénzkölcsön nyújtása fogalmába, annak egy típusaként meghatározva.⁶¹ Tehát azt rögzíthetjük, hogy a factoring mindenképpen pénzügyi szolgáltatás és azt kizárólag pénzügyi intézmények végezhetik.

⁵⁴ Földes: i. m. 321-322. o.

⁵⁵ Simon: i. m. 34. o.

⁵⁶ Simon: i. m. 35. o.

⁵⁷ Simon: i. m. 35. o. A szerző itt hivatkozik a BH 1999.420. számú bírósági határozatra, amely a fentiekben körülírt álláspontot alakította ki.

⁵⁸ Szentiványi: i.m. 3. o. Szentiványi Iván is hasonló véleményen van, azaz a pénzügyi szolgáltatások rendszere zártabbá vált.

⁵⁹ A Hpt. 4.§ (3) bek. határozza meg ezeket a tevékenységeket:

- biztosítási ügynöki tevékenység;
- befektetési szolgáltatási, kiegészítő befektetési szolgáltatási, árutőzsdei szolgáltatási tevékenység és értékpapír-kölcsönzés;
- aranykereskedelmi ügylet;
- részvénykönyvvezetés;
- elektronikus aláírással kapcsolatos szolgáltatás;
- Diákhitel Központ hitelezési tevékenységének elősegítése érdekében végzett tevékenység;
- megbízás alapján elektronikus pénzeszközön végzett adattárolás.

⁶⁰ Szentiványi: i.m. 17. o

⁶¹ Hpt. 3.§ b) pont illetve 2. számú melléklet I.10. pont

4.2. Engedélyeztetési kötelezettség. A pénzügyi tevékenységekkel kapcsolatban fontos kritérium az *engedélyhez kötöttség*. A szigorú szabályozás célja nyilvánvalóan az, hogy ezeket a szolgáltatásokat megfelelő személyi és tárgyi feltételek megvalósulása esetén és szakmailag szabályozott ellenőrzött keretek között végzhessék speciális szervezetek, a pénzügyi intézmények. Az ügynöki tevékenység korábban említett típusát kivéve⁶² valamennyi pénzügyi szolgáltatási és kiegészítő pénzügyi szolgáltatási tevékenység üzletszerű végzése kizárólag engedély birtokában, az engedélyben meghatározott körben és feltételekkel lehetséges.⁶³ A pénzügyi szolgáltatások engedélyezése teljes mértékben a PSZÁF hatáskörébe tartozik, míg a kiegészítő pénzügyi szolgáltatások egy része a PSZÁF (pénzváltás, pénzügyi ügynöki tevékenység a bankközi piacon), míg másik része az MNB hatáskörébe tartozik (pénzfeldolgozási tevékenység, elszámolás-forgalmi ügylet). Az engedélyezési jogkör megosztásán véleményem szerint változtatni kellene és egységes engedélyezési hatáskört megállapítani a PSZÁF számára. Az egységes engedélyezés mellett az is fontos érv lehet, hogy ezáltal az MNB hatósági jogkörének egy részétől „megszabadítható”, erősítve a központi bank monetáris intézményi jellegét. Elegendő lenne e tevékenységi körök esetén is az MNB előzetes véleményezési joga, mint egyes pénzügyi szolgáltatások esetén.⁶⁴

4.3. Üzletszerűség. Az engedély-kötelezettséghez szorosan kötődik az *üzletszerűség*, hiszen csak az üzletszerűen végzett pénzügyi szolgáltatási és kiegészítő pénzügyi szolgáltatási tevékenységeket kell engedélyeztetni.⁶⁵ A fogalmat a Hpt. meghatározza, kimondva, hogy üzletszerű tevékenység az ellenérték fejében nyereség, illetve vagyonszerzés végett – előre egyedileg meg nem határozott ügyletek megkötésére irányuló – rendszeresen folytatott gazdasági tevékenység. Az egyes fogalmi elemeket azonban nem pontosítja a jogalkotó, pedig ez az egyik legfontosabb és legvitatottabb fogalom a Hpt.-ben. A fogalom értelmezésére részben az elméleti megközelítések, részben a bírói gyakorlatra, a PSZÁF állásfoglalásokra, és végül a jogszabályok, jogterületek üzletszerűsége vonatkozó fogalmára támaszkodhatunk.

Elméleti oldalról közelítve az üzletszerűség folyamatosan nyitva tartó üzletet (rendszeresség) feltételez, aminek keretében bárkivel, aki elfogadja a kínált terméket, pénzügyi szolgáltatást a közösen megállapított feltételek szerint, azzal szerződést kötnek (előre egyedileg meg nem határozott ügyletek), ami tartalmazza az el-lenszolgáltatást (nyereség, vagyonszerzés).⁶⁶

⁶² Hpt. 2. sz. melléklet 12. pont b) pontja szerinti ügynököt a pénzügyi intézménynek csak be kell jelentenie. (Hpt. 3.§ (9)-(10) bek.)

⁶³ Földes: i. m. 321. o.

⁶⁴ Hpt. 3.§ (5) bek.: Ezek a pénzügyi szolgáltatási tevékenységek a pénzforgalmi szolgáltatás, elektronikus pénz, valamint készpénz-helyettesítő fizetési eszköz kibocsátása, illetőleg ezzel kapcsolatos szolgáltatás nyújtása.

⁶⁵ Hpt. 3.§ (1)-(2) bek.: Pénzügyi szolgáltatás a következő tevékenységek üzletszerű végzése forintban, illetőleg devizában, valutában... kiegészítő pénzügyi szolgáltatás a következő tevékenységek üzletszerű végzése forintban, illetve devizában...

⁶⁶ Földes: i. m. 322. o.

A közjog területén az adójognál találunk utalást az üzletszerűség fogalmára a gazdasági és a vállalkozási tevékenység értelmezésénél. Különösen fontos szerepe van ennek az általános forgalmi adó (ÁFA) és az adózás rendjének (Art.) szabályrendszerében.⁶⁷ A fogalom az adótörvényeknél a vállalkozó,⁶⁸ vállalkozási tevékenység⁶⁹ illetve a gazdasági tevékenység⁷⁰ fogalmával összefüggésben merül fel.

A Hpt. definíciója négy együttesen fennálló tényállási elemet foglal magában: ellenérték fennállása, illetve nyereség és vagyonszerzés; előre egyedileg nem meghatározott ügyletek megkötése; rendszeresség; gazdasági tevékenység.

Az elemek együttes fennállását és a jogszabályt szigorúan kell értelmezni, a kiterjesztő értelmezést nem támogatja a bírói jogalkalmazás. Az egyedi ügyek esetében vizsgálni kell a tevékenység célját és különös tekintettel az ellenértéket, erre mutat rá a Legfelsőbb Bíróság eseti döntésében.⁷¹ A tényállás lényege, hogy az ügyben felperes engedményezés alapján a vele szerződő ügyfelei gépkocsi kárának intézését üzletszerűen végezte, melynek ellenértéke a biztosítási összeg volt, és amelyre a károsult tarthatott volna igényt a biztosítótól, de ezt a felperes kapta meg.

A PSZÁF álláspontja az volt, hogy a felperes faktoring tevékenységet folytat, mivel tevékenysége visszerthes és üzletszerű volt, követelés megvásárlására irányult, ezért ez pénzügyi szolgáltatásnak, a faktoring besorolása miatt pénzkölcsönnyújtásának minősült.⁷² A felperes a biztosítótól később behajtott összeget megelőlegezte illetve a követelést megvásárolta. A Legfelsőbb Bíróság helyesen rámutat azonban arra, hogy a felperes tevékenységének a célja szolgáltatás nyújtása volt, amelynek során a felperes arra vállalt kötelezettséget, hogy a sérült gépkocsit megjavíttatja, a javítás költségeit fedezi, majd azt a biztosítóval szemben érvényesíti. A szolgáltatás ellenértékeként engedményezte a károsult a felperesre kárigényét, tehát a szolgáltatás a tevékenység elvégzése volt, az ellenszolgáltatás pedig a károsult követelésének az engedményezése.

⁶⁷ Az általános forgalmi adóról az 1992. évi LXXIV. tv. (ÁFA), míg az adózás rendjéről a 2003. évi XCII. tv. (Art.) szabályai rendelkeznek.

⁶⁸ Art. 178.§ 29. pont: Vállalkozó a magánszemély, ha belföldön saját nevében és kockázatára rendszeresen, haszonszerzés céljából üzletszerű gazdasági tevékenységet végez, és vállalkozói igazolvánnyal rendelkezik, továbbá az a magánszemély, akinek a tevékenységét törvény vállalkozási tevékenységnek minősíti, valamint a jogi személy, egyéb szervezet, amely rendszeres üzletszerű gazdasági tevékenységet folytat.

A vállalkozási tevékenység meghatározására lásd még: Erdős Éva: Vállalkozások pénzügyei In: Erdős Éva – Fekete Zoltán – Molnár Valéria: Pénzügyi jog az igazságügyi ügyintéző szakos hallgatók részére. Virtuóz Kiadó, Budapest, 2006. 100- 107. o.

⁶⁹ Art. 178.§ 28. pont: Vállalkozási tevékenység az a rendszeres gazdasági tevékenység, amelyet a magánszemély, illetve a jogi személy vagy egyéb szervezet saját nevében és kockázatára üzletszerűen végez.

⁷⁰ ÁFA tv. 5.§ (1) bek.: A gazdasági tevékenység körébe tartozik a bevétel elérése érdekében rendszeresen vagy üzletszerűen végzett tevékenység.

⁷¹ EBH. 2006. 1481. (Legf. Bír. Kfv. III.37.271/2005.) Pénzügyi szolgáltatásnak minősül a forintban, devizában, vagy valutában történő pénzkölcsön-nyújtás, a gépjármű-kárrendezés engedményezés alapján történő üzletszerű folytatása, ezért nem pénzügyi szolgáltatás.

⁷² Hpt. 31.§ (1)-(2) bek.

A Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint fontos a ellenérték kérdése is. Tényként megállapításra került az egyedi ügyben, hogy a szolgáltatási tevékenység végzésére nem forintban, devizában vagy valutában került sor, ez pedig a pénzügyi szolgáltatások végzésének fontos feltétele a Hpt. alapján. A PSZÁF álláspontjával szemben – amely szerint a követelés szolgáltatás nyújtásával, mint ellenértékkel is megvásárolható – a bíróság elutasította a kiterjesztő értelmezést az ellenértékre vonatkozóan, véleménye szerint a tételesen felsorolt pénzeszközöket egy szolgáltatással nem lehet azonosíthatóvá tenni.

Az utóbbi, ellenértékre vonatkozó vélekedéssel nem, de a jogszabály szigorúan vett, nem kiterjesztő értelmezésével egyet értek. A kiterjesztő értelmezés korlátozná a fenti esetben megvalósult szolgáltatást, figyelembe véve azokat a tevékenységeket, amelyeknek a célja nem pénzügyi szolgáltatás nyújtása, de hozzátartoznak a gazdálkodó szervezetek mindennapi ügyleteihez, ezért indokolatlan lenne ezeknek a tiltása azáltal, hogy értelmezésileg a pénzügyi szolgáltatások körébe vonjuk őket. A jogszabály szigorú értelmezése is azt szolgálja, hogy ne akadályozza a gazdasági élet szereplőit egyedi szerződéses konstrukciók kialakításában, illetve csak a valamennyi tényállási elemnek együttesen megfelelő tevékenység minősüljön pénzügyi szolgáltatásnak.⁷³ Ez az álláspont egybecseng a PSZÁF későbbi, egyben jelenlegi álláspontjával, amelyet 2007. évben kiadott felügyeleti állásfoglalásában is kifejt.⁷⁴

Az üzletszerűség megállapításához az állásfoglalás szerint három feltételnek együttesen kell teljesülnie. Ez a feltételrendszer nyilvánvalóan egybecseng a jogszabályi, illetve a fentebb részletezett feltételrendszerrel, azzal, hogy külön elemként nem emeli ki az állásfoglalás a gazdasági tevékenység fogalmi elemét. A PSZÁF tehát három elemet nevesít:

az ellenérték fejében való nyereség illetve vagyonszerzési szándékot;
rendszerességet;

a tevékenység bárki számára nyitva álló lehetőségként álljon fenn.

Fontos a pénzügyi szolgáltatások minősítése szempontjából, hogy a tevékenység *előre egyedileg nem meghatározott ügyfelekkel* jöjjön lére. Tehát nem egy zárt körben végzett tevékenység, ahol előre meghatározott, egymással üzleti kapcsolatban vagy részesedési viszonyban lévők közötti ügyletekről van szó. A felügyeleti állásfoglalások kitérnek ezen fogalmi elem meghatározására is.⁷⁵ Az előre egyedileg nem meghatározott ügyletek megkötésére irányultság akkor valósulhat meg a PSZÁF álláspontja szerint, ha a felek által megkötendő szerződés, illetve szerződések tekintetében a szerződések száma, a szerződő felek, a szerződésben meghatározott követelések értéke, továbbá a szerződéskötés egyéb lényegi körülményei előre nem meghatározottak. Ennek eldöntésénél nyilvánvalóan figyelemmel kell lenni a szerződéskötés körülményeire és a konkrét szerződési feltételekre. Kiemeli

⁷³ A fenti tényállás alapján nem életszerű, de elképzelhető az, hogy valamely gazdálkodó szervezet ellenérték nélkül végez pénzügyi szolgáltatási tevékenységet, de az mégsem minősül pénzügyi tevékenységnek az ellenérték hiánya miatt.

⁷⁴ Felügyeleti állásfoglalások 2007. 22-23. o., 156. o. www.pszaf.hu (2007.10.15.)

⁷⁵ Felügyeleti állásfoglalások 2007. 22-23. o., 156. o. www.pszaf.hu (2007.10.15.)

az állásfoglalás továbbá, hogy a szolgáltatást bárki számára nyitva álló lehetőségként, szolgáltatásként kell nyújtani, nem kizárólag egyetlen személynek vagy előre pontosan meghatározott személyi körnek. Véleményem szerint, ezért a rokoni kapcsolatban állók közötti kölcsönzési tevékenység még ha rendszeres és ellenérték fejében történik, akkor sem minősíthető pénzügyi szolgáltatásnak, ugyanúgy, ha rendszeres gazdasági kapcsolatban vagy részesedési viszonyban álló gazdálkodó szervezetek között jönnek létre ilyen ügyletek. Ezen tevékenységnek a gátját képezheti a büntetőjog területén a gazdálkodás rendje.⁷⁶

Kérdés, hogy ez e a jogalkotó célja. Szigorú szabályokat állapít meg speciális szervezeteknek a tevékenységek végzésére, míg a fenti példa alapján szabad lehetőséget biztosít egyesek számára, akikre nem terjed ki a Hpt. hatálya. A megoldás a pénzügyi szolgáltatási piac védelme, a pénzpiac biztonságos működése. Véleményem szerint, ha a fenti ügyletek nem tömegesen fordulnak elő és nem sértik a pénzpiac biztonságos működését nem tilthatóak meg a gazdasági élet szereplői számára. Ha ezt a jogalkotó tiltani kívánja, akkor ez mindenképpen a jogszabály pontosítását igényelné és az üzletszerűség fogalmát nem mindegyik fogalmi elem együttes fennállása kellene, hogy jelentse.

Az üzletszerűség utolsó két fogalmi eleme – a rendszeresség és a gazdasági tevékenység – szorosan összefügg egymással. A *gazdasági tevékenység fogalmára* a közjog területén az adójogban találunk pontos definícióit, de a rendszerességre vonatkozóan itt sem lelhető fel pontos iránymutatás.^{77 78} Az ÁFA tv. a gazdasági tevékenység fogalmát a bevétel elérése érdekében rendszeresen vagy üzletszerűen végzett tevékenységként fogja fel, míg az adózás rendjének szabályai a gazdasági tevékenységet, mint saját nevében és kockázatára végzett üzletszerű tevékenységként fogalmazza meg. Mindenesetre megállapítható, hogy a gazdasági tevékenységnek nem fogalmi ismérve az, hogy a tevékenységet kifejezetten haszonszerzésre létrejött szervezet végezze, sőt az sem, hogy a nyereséget eredményezzen vagy a haszonszerzési cél kimutatható legyen.⁷⁹

A *rendszeresség fogalmát* a közjogi szakirodalom több helyen elemzi, amelynek oka, hogy a gyakoriság mértékét, az intervallumot a törvény nem definiálja sem a bankjog, sem az adójog területén, tehát ennek feladata a Felügyeletre illetve a bí-

⁷⁶ A pénzügyi szolgáltatásokat a büntetőjog is korlátozza a maga eszközeivel, bűncselekménynek minősítve a jogtalan pénzügyi szolgáltatási tevékenységet. (1978. évi IV. tv. 298/D.§)

⁷⁷ ÁFA tv. 5.§ (1) bek.: A gazdasági tevékenység körébe tartozik a bevétel elérése érdekében rendszeresen vagy üzletszerűen végzett tevékenység. Nem minősíti gazdasági tevékenységnek a törvény, ha a tevékenységet munkaviszony, munkaviszony jellegű jogviszony vagy olyan munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony keretében végzik, amely a megbízó felelősségével alá-főlé rendeltségi helyzetet jelent a teljesítés feltételeiben és díjazásában. (5.§ (2) bek.). Nem minősül gazdasági tevékenységnek a közhatalom gyakorlásával végzett tevékenység, valamint olyan vagyoni, vagyoni értékű jog, továbbá tevékenység gyakorlásának átengedése, amelyre külön törvény rendelkezései alapján koncessziós szerződést lehet kötni. (5.§ (3) bek.)

A gazdasági tevékenység definíciójára lásd még: Erdős Éva: Az államháztartás rendszere, fogalma, in: Erdős Éva – Fekete Zoltán – Molnár Valéria: *Pénzügyi jog az igazságügyi ügyintéző szakos hallgatók részére*, Virtuóz Kiadó, Budapest, 2006, 19. o.

⁷⁸ A gazdasági tevékenység definíciójára lásd még: Erdős Éva: Vállalkozások pénzügyei, in: Erdős Éva – Fekete Zoltán – Molnár Valéria: *Pénzügyi jog az igazságügyi ügyintéző szakos hallgatók részére*, Virtuóz Kiadó, Budapest, 2006, 101. o.

⁷⁹ Simon: i.m. 227. o.

rói jogalkalmazásra hárul.⁸⁰ Érdekes elemzést ad a rendszeresség fogalmára a adójogi elmélet az ÁFA törvény magyarázatánál.⁸¹ Kimondja a szerző itt is, hogy a rendszeresség, mint kritérium nem egzakt számot takar. A rendszeresség lényege, hogy az adott személy életvitelszerűen kíván-e bevételhez jutni. A szerző véleménye tehát az, hogy a tevékenység mindaddig nem tekinthető rendszeresnek, amíg az nem ismétlődő jellegű és nem halad túl egy szokásos mértéket.⁸² Ezzel teljes mértékben egyet értek, de ez még mindig tág teret enged a bírói jogértelmezés számára. Mindenesetre rámutat a jogirodalom ennél a fogalomnál arra, hogy a rendszeresség eldöntéséhez az egyedi ügy lényeges körülményeit értékelni kell, és hogy a rendszeresség szintén elengedhetetlen fogalmi eleme az üzletszerűségnek, így egyedi ügylet – ahogy arra a pénzkölcsönzéssel kapcsolatos egyedi ítéletben a Legfelsőbb Bíróság rámutat – nem minősíthető pénzügyi szolgáltatásnak még akkor sem, ha egyébként megfelel a Hpt. kritériumainak.⁸³

A rendszeresség fogalmát a felügyeleti állásfoglalások is tartalmazzák. A fogalmat egyrészt a szerződés tartalmára tekintettel elemzik, másrészt a tevékenységből származó jövedelem mértékét tekintik irányadónak.

A Felügyelet véleménye szerint akár évi legfeljebb két ügyletkötés is lehet rendszeresen folytatott gazdasági tevékenységnek tekinteni, amennyiben a szerződés tartalma a szolgáltatás rendszeres nyújtására utal.⁸⁴ A PSZÁF nem hoz példát, de gyakorlatilag ilyen, ha a szerződő fél arra vállal egy szerződésben kötelezettséget, hogy folyamatosan megvásárolja az engedményezettől valamely adóssal szemben keletkező követelését. Ilyen eset továbbá a több követelés egy csomagban történő vásárlása is.⁸⁵ A felügyeleti álláspont szerint tehát a rendszerességet nem teszi kizárttá az, hogy több követelés egy ügylet megkötésével kerül átruházásra, amelyet az a körülmény is erősít, hogy a gazdasági társaság rendszeres gazdasági tevékenysége a megvásárolt követelésállomány kezelése lenne.

Az értelmezés helyes a rendszeresség szempontjából, de ez a fogalmi elem nem teszi üzletszerűvé önmagában véve a tevékenységet és ezáltal nem biztos, hogy pénzügyi szolgáltatás lesz a tevékenység. Mindezekre tekintettel tehát rossz végkövetkeztetést vonhatunk le, ha az üzletszerűség egy-egy tényállási elemének a megvalósulását – különösen értendő ez a rendszerességre – már elegendőnek te-

⁸⁰ Simon: i.m. 227. o.

⁸¹ Hadi László: *Az új adójog magyarázata 2007.*, Budapest, HVG-ORAC Kft., 2007, 344. o.

⁸² Hadi: i. m. 344-345. o. A rendszeresség értelmezésére a szerző említ egy példát természetes személyek esetére vonatkoztatva. Értelmezése szerint, ha egy állampolgár kárpótlás, vagy privatizáció útján szerzett több hektáros földjét egyben adja el, nem rendszeres tevékenységet végez, de ha azt 5 részre bontja, albetétesíti, vagy építési engedélyt kér rá pl. egy tízlakásos társasház építéséhez, nyilvánvalóan a szokásos állampolgári magatartást meghaladó mértékű bevételsterző tevékenységet kíván folytatni, még akkor is, ha – adott esetben – nem egy év alatt történik meg az összes telekeldadás. Hivatkozik a szerző a bírói gyakorlatra (LFB Kfv. II. 25.594/1994.), amely rendszeresnek minősítette a magánszemély tevékenységét, amikor másfél év alatt átlagosan kéthavonta értékesített személygépkocsikat.

⁸³ EBH 2002/646. sz. (Legf. Bír. Gf. I.30.647/2000. sz.): Egyedi pénzkölcsönzés nem tekinthető olyan pénzügyi szolgáltatásnak, amely csak engedéllyel végezhető, ezért az engedély hiányában kötött egyedi kölcsönszerződés semmissége nem állapítható meg.

⁸⁴ Felügyeleti állásfoglalások. 156. o. www.pszaf.hu. (2007. 10.15.)

⁸⁵ Felügyeleti állásfoglalások. 170. o. www.pszaf.hu (2007. 10.15.)

kintjük az üzletszerűség megvalósulásához, hiszen a Felügyelet korábban említett állásfoglalásiban is utal arra, hogy a tényállási elemeknek együttesen kell fennállniuk.

Problémákat vet fel továbbá a PSZÁF egy másik állásfoglalása, amikor a jövedelem mértékét is irányadónak tekinti a rendszeresség megítélésénél.⁸⁶ Kifejti ugyanis a Hatóság, hogy csupán egyetlen ügylet megkötése sem zárja ki a rendszeresség megállapítását, ha az eset összes körülményéből – különösen az engedményes vagyoni, jövedelmi viszonyaiból – az tűnik ki, hogy a jelzett szolgáltatás nyújtásából szerzett jövedelme túlsúlyban van az egyéb forrásokból származó bevételeihez képest.

Ez a felfogás két szempontból is helytelen. Egyrészt szembe megy a helyes álláspontot képviselő korábban említett bírói gyakorlattal, amely kimondja, hogy egyedi ügylet (pénzkölcsönzés) nem tekinthető engedélyköteles pénzügyi szolgáltatásnak. Másrészt a felfogás különbséget tesz engedményesek között, mivel a nagyobb jövedelemmel rendelkező engedményes nagyobb összegű engedményezési szerződést köthet, míg az alacsonyabb jövedelmű nem vagy csak alacsonyabb összegűt, mivel az engedményezésből származó jövedelem és az egyéb jövedelmeinek aránya lesz a minősítési szempont.

Jól látszik tehát, hogy a rendszeresség fogalmát a Felügyelet sem határolja körül pontosan, illetve állásfoglalásaiban hajlik a rendszeresség és üzletszerűség fogalmának összemosására, és így valamennyi rendszeres tevékenységet üzletszerűnek és egyben pénzügyi szolgáltatásnak tekinteni.

Gyakorlati példán érzékeltetve előfordul, hogy egyes gazdálkodó szervezetek rendszeres engedményezés útján teljesítik fizetési kötelezettségüket, vagy előfordul, hogy azért vásárolnak követelést, hogy beszámítsák a tartozásukba. Nyilvánvalóan, hogy a cél ezekben az esetekben nem a követelés kezelése és a nyereségszerzés elsősorban, hanem pénzügytechnikai okokra lehet visszavezetni az engedményezéseket. Ezek a megoldások gyakorlatilag egyik fontos eszközei a körbetartozások elkerülésének, így nem lehet a jogalkotó célja ezek korlátozása, pénzügyi szolgáltatásnak minősítve az ügyleteket.

4.4. Pénznem és formakényszer. A pénzügyi tevékenység szabályozásának fontos jellemzője a taxatív szabályozás, az engedélyhez kötöttség és az üzletszerűség mellett a *pénznem* és a *formakényszer*.⁸⁷

A pénznemet a Hpt. szabályozása nem köti ki, gyakorlatilag a szolgáltatás pénzneme nem releváns, engedéllyel a szolgáltatás bármely pénznemben végezhető.⁸⁸

A formakényszer érvényesül a szolgáltatásra irányuló szerződések megkötése esetén, mivel a szerződés kizárólag írásban, vagy minősített elektronikus aláírást tartalmazó elektronikus okirati formában köthető meg. A kötelező előírás megsér-

⁸⁶ Felügyeleti állásfoglalások. 23. o. www.pszaf.hu. (2007. 10.15.)

⁸⁷ Földes: i. m. 322. o.

⁸⁸ Hpt. 3.§ (1) bek.: Pénzügyi szolgáltatás a következő tevékenységek üzletszerű végzése forintban, illetőleg devizában, valutában. Földes: i. m. 322. o.

tése esetén a szerződés jogszabályba ütközik, ezért a Ptk. alapján semmisnek tekintendő.⁸⁹

5. Összegzés

A faktoring közjogi helyzetét alapvetően befolyásolja pénzügyi szolgáltatáskénti szabályozottsága és ahogy a tanulmányból kitűnik ezzel kapcsolatosan több megoldandó kérdés is felmerül, összegzésképpen ezek közül a hangsúlyosabbakat kiemelném.

Vitatott a faktoring pénzügyi szolgáltatásokon belül helye, hiszen a hitel és pénzkölcsön-nyújtási tevékenység körébe történő besorolása nem helyes, sokkal jobb megoldás ha külön pénzügyi szolgáltatásként nevesítjük, nem pedig a pénzkölcsön-nyújtás speciális nemeként. Ezt részben elméleti álláspontok, részben az Ápt. és a Pit. megoldásai, részben a külföldi jogi szabályok is alátámasztják.

Fontosabb megfogalmazása kellene a tevékenységnek, illetve a fogalmi körbe be kellene vonni a követelés eladását is, hiszen a gyakorlatban élnek ezzel a lehetőséggel a pénzügyi intézmények.

Szintén pontosítani kellene a hitelintézeti törvényben, hogy mi minősül üzletszerű tevékenységnek és ezáltal mikortól tiltott például az engedményezések sora a nem pénzügyi vállalkozások számára. E tekintetben a megengedőbb szabályozás mellett tettem le a voksot, hiszen a gyakorlatban több olyan engedményezési sorozat fordul elő, amely nem részesedési viszonyban lévő felek között valósul meg, és amelynél a felek célja a gazdasági kapcsolataik, pénzügyi kapcsolataik rendezése és nem faktoring ügylet létrehozása.

Remélem a tanulmány a problémák felvetésével és esetleges jogi megoldások ismertetésével elősegíti pénzügyi szolgáltatások és faktoring ügylet mélyebb megértését.

⁸⁹ Földes: i. m. 322. o.